

NZUDZANYO NA NDONDANGUDO (TRACKER) ZWA PUŁANE DZA U FUNZA DZA ŃWAHA (ATP) DZA U FHAŦULULA

2021 - 2023

LUAMBO LWA HAYANI: TSHIVENDA

GIREIDI YA 1 THEMO YA 2

Ri thusa vhadededzi na vhagudi u pandamedza tshifinga tsho lwozweaho, vha ŧalukanye tshoŧhe magudiswa maswa na u nwa zwikili zwiswa zwa matshelo.

- Kha vha vhe na nzhele uri phurogireme yo vhekanywaho ya u guda ya Tshivenda tsha Luambo lwa Hayani i no katela na pułane dza ngudo dza đuvha na đuvha, bugu khulwane, mabambiri a mishumo a u vhalala na zwiko zwa kiłasirumu zwi a kona u dauniłoudiwa kha www.nect.org.za
- Heyi ndi 'website' ya mahala, ngauralo, a vha shumisi data kha u dauniłouda.
- Ľinwalwa iłi Ľi nga shumiswa Ľi Ľoıhe Ľi si na phurogireme yo tou vhekanywaho ya u guda.

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Nzudzanyo na Ndondangudo (Tracker) zwa Pułane dza u Funza dza Nwaha (ATP) dza U thivha Tshifhinga Tsha U funza Tsho Lozweaho Luambo Lwa Hayani Tshivenda

Gireidi ya 1 Themo ya 2

Zwi re ngomu

Marangaphanda	1
Thodea dza Pułane dza U funza dza Nwaha (ATP) dza U thivha Tshifhinga Tsha U funza Tsho Lozweaho	2
Zwikili zwa Luambo lwa Hayani (<i>HL</i>)	2
Magudiswa a Luambo lwa Hayani	2
Foniki na U vhala Ha Tshigwada Hu na U sumbiwa Nđila	3
U thoma Rothini ya U guda Luambo (U vhala na U nwala)	5
Rothini yo Anganywaho ya Vhege ya Luambo Lwa Hayani lwa Vhuimo ha Muteo	6
Nyito dzo Anganywaho dza Luambo Lwa Hayani lwa Vhuimo ha Muteo (dzi no fusha thodea dza <i>ATP</i>)	7
Foniki na U vhala Ha Tshigwada Hu na U sumbiwa Nđila	16
Phurogireme ya NECTya Foniki: Tshivenda Luambo lwa Hayani	17
Muhanga wa Nzudzanyo na Ndongangudo	21
Thero ya 1	22
Thero ya 2	24
Thero ya 3	26
Thero ya 4	28
Thero ya 5	30
Phurogireme ya U linga	32
Mutevhemułoli: Luambo lwa Hayani lwa Vhuimo ha Muteo (<i>FP</i>)	32
U linga ha Vhugudisi	33
U shumisa Rubiriki	34
Tshandulelo	35
U linga ha Vhugudisi: Khadi ya Tshikoro	36
Gireidi ya 1 Themo ya 2: Nyito ya U linga ha Fomała ya Sambula	37

Marangaphanda

Ha Vhadededzi/Vhagudisi Vha Vhuimo ha Muteo,

Dwadze la COVID-19 lo ri sia ri na khaedu khulu kha zwa pfunzo. Musi ri tshi khou humela kha 'u funza ho doweleaho', rothe ri tea u shuma nga vhuṭali na nga mafulufulu u itela u vha na vhuṭanzi uri ri vhuwedzedza sisiteme yashu tshiimoni tshayo.

Hezwi zwi do vha na ndeme khulwane kha vhuimo ha muteo, hune vhana vha guda zwickili zwa muteo/murango zwa u vhala na u ṅwala. Afrika Tshipembe li lila uri vhone vha lingedze nga nungo dzothe u shomedza vhagudi vhavho nga zwickili zwo raloho, u itela uri vha si tou guda fhedzi u vhala, vha khunyeledze vha tshi vho kona 'u vhalela u guda'.

Liṅwalwa ili lo itelwa u vha thusa u swikelela tshipikwa hetshi. Musi vha tshi shumisa puṅane iyi vha tshi tevhedza sisiteme (thevhekano ya zwithu), ri na fulufhelo la uri vha do kona u lulamisa zwe zwa khakhiswa nga u xeelwa nga tshifhinga tsha u funza na u guda, vha vhuwedzedza vhagudi vhavho kha levele yo vha teaho.

Ri khou dzula ro vha livhutshela u diimisela havho u shuma, u digana na u shumesa he ra lavhelela kha vhone.

A zwi timatimisi uri vha khou fhaṭa lushaka.

Ri vha tamela mashudu kha themo ino,

Thimu ya DBE / NECT

Thodea dza Pułane dza U funza dza Nwaha (ATP) dza U thivha Tshifhinga Tsha U funza Tsho Lozweaho

- Hu na vhege dza 10 kha ATP dza U thivha Tshifhinga Tsha U funza Tsho Lozweaho dza DBE dza Themo ya 2, dzo khethekanywaho dza bva saikili dza vhege dza 5 x 2.
- Kha saikili inwe na inwe ya vhege mbili, zwi tenwa (zwi piđa) zwothe zwa u guda luambo (u vhala na u nwalala) zwi tea u funziwa nga ndila i tevhelaho, hu tshi shumiswa tshifhinga tsha fhasisa tsho avhelwaho:

KUAVHELE KWA TSHIFHINGA TSHA FHASISA KWA CAPS	GIREIDI YA 1	GIREIDI YA 2	GIREIDI YA 3
U thetshesela na U amba	Minete ya 45	Minete ya 45	Minete ya 45
U vhala na Foniki	Awara dza 4 na minete ya 30	Awara dza 4 na minete ya 30	Awara dza 4 na minete ya 30
Muñwalo	Awara ya 1	Minete ya 45	Minete ya 45
U nwalala	Minete ya 45	Awara ya 1	Awara ya 1
GUŦE	AWARA DZA 7	AWARA DZA 7	AWARA DZA 7

Zwikili zwa Luambo lwa Hayani (HL)

- ATP dza U thivha Tshifhinga Tsha U funza Tsho Lozweaho dza HL dzo dzudzanywa uri dzi sumbedze zwikili zwine vha tea u fhața kha tshitenwa (tshipiđa) tshinwe na tshinwe tsha luambo. vhadededzi / vhagudisi
- Zwi na ndeme uri vha dzhieze nzhele uri kha vhege dzi nwe na dzi nwe mbili, zwikili zwine zwa tea u aluswa zwi anzela u fana kha tshitenwa tsho tiwaho, ngauralo, hu na u dovhola hunzhi u itela u alusa na u khwațhisa zwikili.

Magudiswa a Luambo lwa Hayani

- Kha vhege dzi nwe na dzi nwe mbili, vhadededzi / vhagudisi vha tea u nanga thero.
- Ndi thero yeneyi ine ya țalusa magudiswa a saikili.
- Sa tsumbo, arali mudededzi / mugudisi a nanga thero ya '**Rothe ri a dzhena tshikolo**', zwi amba uri magudiswa othe a tea u yelana na thero iyi, hu tshi katelwa:
 - Divhaipfi** ine ya khou funziwa, tsumbo: **vhala; țumanya; vhambedza; guda; Tshaina; gireidi ya u thoma**, nz.
 - Zwidade kana nyimbo** dzine dza funziwa, tsumbo: **Tshikolo tshi tshi bva**
 - Tshițori tsha **u vhala khathihi na vhagudi** tshi no khou vhaliwa, tsumbo: Tshițori tshi re na țhoho i no ri: **Gireidi ya u thoma Afrika Tshipembe na Tshaina**.
 - Nyito ya u nwalala** ine vhagudi vha tea u ita, tsumbo: **Olani na u leibuța tshifanyiso tshi no sumbedza zwine vhagudi vha ita Tshaina**.

Foniki na U vhalala Ha Tshigwada Hu na U sumbiwa Ndila

- Phurogireme ya foniki na u vhalala ha tshigwada hu na u sumbiwa ndila, ndi one magudiswa e othe ane a si yelane na thero.
- U itela u kona u guda u vhalala, vhagudi vha tea u gudiswa mibvumo ya luambo i tshi tou tevhekana nga ngona, khathihi na u i vanga na u i fhandekanya.
- U bva afho, vha tea u ita ndowendowe ya u vhalala maipfi na zwiitori vha tshi shumisa ndivho yavho ya mibvumo (foniki) kha u bula maipfi.

Kha ri vhone uri ndi zwikili zwifhio na magudiswa afhio zwe zwa dodombedzwa kha ATP ya Gireidi ya 1 Themo ya 2:

MANWELEDZO A ATP YA U THIVHA TSHIFHINGA TSHA U FUNZA TSHO LOZWEAHO GIREIDI YA 1 THEMO YA 2
U THETSHELESA NA U AMBA
<p>Mugudi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 U thetshelesa ndaela dzi sa konqi (rothini dza kijasini) a fhindula nga ngona. 2 U thetshelesa zwiitori, zwidade, zwiendo na nyimbo a tshi sumbedza dzangalelo, a ola tshifanyiso a tshi sumbedza u pfesesa. 3 U thetshelesa a sa dzheneleli, a tshi sumbedza u thonifha muambi. 4 U shela mulenzhe kha therisano, a tshi sielisana na vhañwe musi a tshi amba khathihi na u thonifha vhañwe vha re kha tshigwada 5 U ita zwiendo na zwidade nahone u zwi edzisela nga nyito. 6 U amba nga tshenzhelo ya ene muñe. 7 U tevhekanya zwifanyiso zwi no yelana na tshiitori, na u anetshela thevhekano ya zwiwo nga u tou toolola tshiitori itshi. 8 U rathisa/fhirisa milaedza. 9 U fhindula mbudzisombuletshedzi (closed questions) na mbudzisothalutshedzwa (open-ended.) 10 U a shela mulenzhe-vho kha khorasi dza nyimbo, zwiitori na zwidade. 11 U kona u topola zwipiða zwa tshithu tsho fhelelaho sa zwipiða zwa baisigira kana zwa tshimela. 12 U shela mulenzhe kha therisano ya kijasini. 13 U tulusa zwithu zwi tshi ya nga mivhala, muelo/saizi, tshivhumbeo khwalithi, hu tshi shumiswa maipfi o teaho. 14 U tulusanya na u shumisa luambo lwo teaho kha thero dzo fhambanaho.

FONIKI

Tsivhudzo ya mudededzi / mugudisi:

- *Kha vha vhe na vhuṭanzi uri vha fhaṭa na u ṭhukukanya maipfi:*
 - *Nga kubulelwe (u ṭalukanya mibvumo.)*
 - *Nga kubulelwe na nga u vhona (foniki.)*

Mugudi:

- 1 U shela mulenzhe kha nyito dza orala dza kiḷasi yoṭhe dza u ṭalukanya mibvumo ya foniki.
- 2 U ṭalukanya mibvumo i re mathomoni a maipfi
- 3 U topola vhushaka vhukati ha maḷedere na mibvumo zwa vhunzhi ha maḷedere a ḷedere ḷithihi.
- 4 U thoma u fhaṭa maipfi mapfufhi hu tshi shumiswa mibvumo ye vha guda.
- 5 U thoma u shumisa muvunganyo kha u fhaṭa maipfi.
- 6 U kona u fhambanya, nga u tou thetshelesa, mibvumo yo fhambanaho maipfi ya u thoma na ya u fhedza.
- 7 U fhaṭa maipfi nga mibvumo ye a guda.
- 8 U shela mulenzhe kha nyito dza orala dza kiḷasi yoṭhe dza ṭhalukanyamibvumo: mutambo wa u ṭhaḷulana ha themba.
- 9 U vheya maipfi e kha miṭa ya mibvumo i no fana.
- 10 U fhaṭa maipfi nga mibvumo ye a i guda a bva miṭa mivhili ya maipfi.
- 11 U fhaṭa na u paḍula maipfi a bva mibvumomirangeli na mibvumomitevheli (ph- o -la; ph -a -la; ph – e- le)
- 12 U topola mutevhetsindo.
- 13 **U ṭalukanya na u vhalala:**
 - a Vhunzhi ha mibvumo ya ḷedere ḷithihi.
 - b Maipfi a foniki a re kha mafhungo na maṅwalwa maṅwe vho.

MUṆWALO

Mugudi:

- 1 U ola phetheni: zigi-zaga, phetheni dza u tsitsa (vethikhaḷa.)
- 2 U ita nyito dza u khwaṭhisa misipha i sa dini (u fara zwithu.)
- 3 U fara penisela na khirayoni nga ngona.
- 4 U kona u vhumba maḷedere maṭuku nga ngona a tshi shumisa u buḍa ho livhaho kha sia ḷo teaho.
- 5 U ṅwala maipfi o thalangana nga ngona.
- 6 U ṅwalulula (kopolola) mafhungozwao mapfufhi.

U VHALLA NA VHAGUDI HU NA U SUMBIWA ṄḶILA

Notsi dza mudededzi / mugudisi :

- *Kha vha vheye vhagudi kha zwigwada zwa vhukoni ha u vhalala hu no lingana.*
- *Kha vha nange maṅwalwa/bugu dza ḷeveḷe yo teaho tshigwada tshiṅwe na tshiṅwe.*
- *Kha vha thetshelese musi muṅwe na muṅwe a re kha tshigwada a tshi vhalala e eṭhe vha mu thuse musi a tshi khou vhalala.*

Mugudi:

- 1 U vhalala ṅṅha zwe a ṅwala ene muṅwe e kha tshigwada tshi no khou sumbiwa ṅḷila nga mudededzi, tshigwada tshotṅhe tshi vhalala tshiṭori tshithihi.
- 2 U thoma u fhaṭa ḍivhaipfi ya maipfimaḍowelwa.
- 3 U shumisa foniki, luvhonela lwa zwi re mafhungoni na maipfimaḍowelwa musi a tshi khou vhalala.
- 4 U thoma u ḍimonithara musi a tshi khou vhalala, kha masia a u ṭalukanya maipfi na kha u pfesesa.

U VHALA E ETHE (NGA ETHE)

Mugudi:

- 1 U vhalulula mañwalwa o dowealeho (ane a a ðivha.)
- 2 U vhalela phathinara yawe mañwalwa o dzudzanywaho kana o dowealeho a tshi itela u bvedza u vhala nga u elela zwavhuđi.

U VHALA NA VHAGUDI

- 1 U shumisa zwifanyiso kha u bvumba/u humbulela zwine tshiřtori tsha amba: “u vhala” tshifanyiso.
- 2 U shumisa khavara na zwifanyiso zwa bugu kha u bvumba/u humbulela.
- 3 U shumisa vhusevheđi na zwifanyiso zwi re kha liñwalwa kha u pfesesa.
- 4 U rera nga tshiřtori, a tshi topola vhaanewa vhahulwane na muhumbulo muhulwane.
- 5 U fhindula mbudziso dza tshaka dzo fhambanaho dzi no kwama mañwalwa, hu tshi katelwa na mbudziso dza tshuhulamihumbulo.
- 6 U rera nga u shumisa maļeđeredanzi na zwitopo.

U NŴALA

Notsi dza mudededzi / mugudisi:

- Kha vha shumise nyito dza u nŵala ha tshigwada kha u sumbedza maitete a u nŵala (u pulana, mvetomveto na u anđadza.)
- Kha vha nee vhana fureme ya u nŵala i no do vha thusa u nŵala zwiřtori zwavho.

Mugudi:

- 1 U na mukovhe kha u nea mihumbulo musi wa U nŵala na Vhagudi ha tshiřtori tsha kiļasi tsho rekhodiwaho nga mudededzi.
- 2 U nŵala maipfi a tshi shumisa mibvumo ye a guda.
- 3 U vho thoma u fhařa tshisiku tsha maipfi tsha ene muņe/ tshalusamaipfi ya vhuņe a tshi shumisa maļeđere a u ranga kha maipfi.
- 4 U nŵala mafhungo a tshi shumisa maipfi a re na mibvumo ya foniki ye a guda.
- 5 **U ita mishumo ya u nŵala i no katela:**
 - a U ola zwifanyiso a tshi pfukisa mulaedza malugana na tshenzhelo ya ene muņe a nŵala na khephusheni.
 - b U nŵala fhungo liřthihi ļa mafhungomaitei (nyusi) a ene muņe kana u nŵala na vhagudi.
 - c U ita mutevhe wa maipfi a tshi tevhedza ndaela, tsumbo: zwiļiwa
 - d U nŵala na u ola tshifanyiso tsha fhungo liřpufhi a tshi itela u vha na mukovhe kha bugu ya kiļasi.

U thoma Rothini ya U guda Luambo (U vhala na U nŵala)

- Inwe ya nđila dza khwiņesa dza u vha na vhuřanzi ha u shumisa zwavhuđi tshifhinga tsho avhelwaho lune vha funza zwiķhile zwi re kha ATP, ndi u thoma rothini ya u guda luambo.
- Afho fhasi hu na rothini ya vhege nga vhege ye ya anganywa (dzinginywa), ine vha nga i shumisa kha saikiļi ya vhege mbili.
 - Rothini iyi i shumisa TSHIFHINGA TSHI RE FHASISA kha Luambo lwa Hayani (awara dza 7.)
 - Heyi rothini yo itiwani uri i shumisee kha gireidi dzořhe.

Rothini yo Anganywaho ya Vhege ya Luambo Lwa Hayani lwa Vhuimo ha Muteo

DUVHA	TSHITENWA/TSHIPIĀ	NYITO	TSHIFHINGA: GUṬE	TSHIFHINGA: L&S	TSHIFHINGA: R&P	TSHIFHINGA: HW	TSHIFHINGA: W
Musumbutuwo	U THETSHELESA NA U AMBA	Nyito dza oraĵa.	Minete ya 15	Minete ya 15			
	MUṆWALO	U linga hu si ha fomaĵa.	Minete ya 30			Minete ya 30	
	U VHALA NA FONIKI	U vhala na vhagudi.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U ṆWALA	U ṅwala na vhagudi na u ṅwala nga maga.	Minete ya 30				Minete ya 30
Ḳavhuhili	U VHALA NA FONIKI	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni / U vhala nga tshigwada ha u tou sumbiwa ṅĵila.	Minete ya 30		Minete ya 30		
	MUṆWALO	Kha vha funze mibvumi miswa na maipfi maswa.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U VHALA NA FONIKI	Kha vha funze ḳedere ḳiswa na maipfi maswa.	Minete ya 15			Minete ya 15	
	U VHALA NA FONIKI	U vhala na vhagudi.	Minete ya 15		Minete ya 15		
Ḳavhuraru	U THETSHELESA NA U AMBA	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni.	Minete ya 30		Minete ya 30		
	U VHALA NA FONIKI	Nyito dza oraĵa.	Minete ya 15	Minete ya 15			
	MUṆWALO	Kha vha funze mibvumo miswa na maipfi maswa.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U ṆWALA	Kha vha funze ḳedere ḳiswa na maipfi maswa.	Minete ya 15			Minete ya 15	
Ḳavhuṅa	U VHALA NA FONIKI	U ṅwala na vhagudi na u ṅwala nga maga.	Minete ya 15				Minete ya 15
	U VHALA NA FONIKI	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni.	Minete ya 30		Minete ya 30		
	MUṆWALO	Ṅdowṅowe ya foniki / mibvumo.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U VHALA NA FONIKI	U vhala na vhagudi.	Minete ya 15		Minete ya 15		
Ḳavhuṅanu	U VHALA NA FONIKI	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni.	Minete ya 30		Minete ya 30		
	MUṆWALO	Nyito dza oraĵa.	Minete ya 15	Minete ya 15			
	U VHALA NA FONIKI	Ṅdowṅowe ya foniki.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U VHALA NA FONIKI	U vhala na vhagudi.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U VHALA NA FONIKI	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni.	Minete ya 30		Minete ya 30		
	MUṆWALO	Nyito dza oraĵa.	Minete ya 15	Minete ya 15			
	U VHALA NA FONIKI	Ṅdowṅowe ya foniki.	Minete ya 15		Minete ya 15		
	U VHALA NA FONIKI	U vhala na vhagudi.	Minete ya 15		Minete ya 15		
			Awara dza 7	Minete ya 45	Awara dza 4 Minete ya 30	Awara ya 1	Minete ya 45

Vha a kona u zwi vhona uri tshifhinga tshe tsha avhelwa tshitenwa tshinwe na tshinwe tsho tea?

Nyito dzo Anganywaho dza Luambo Lwa Hayani lwa Vhuimo ha Muteo (dzi no fusha t̄hōḁea dza ATP)

- Ngauri hu tea u aluswa zwikili zwinzhi zwinzhi zwi no fana, u nga vha muhumbulo wavhuḁi u ita nyito dzi no fana kana u yelana vhege in̄we na in̄we.
 - Hezwi zwi ita uri vha vhe na vhuḁanzi uri vha gudisa zwikili zwoḁthe zwi no t̄ḁiwa nga ATP.
 - Zwi dovha hafhu zwa ita uri u funza na u guda zwi shume zwavhuḁi, ngauri arali vhone na vhagudi vha vhuya vha t̄alukanya nyito idzi, a vha tshinyi tshifhinga vha tshi khou t̄alutshedza.
- Puḁane i re afho fhasi i vha anganyela nyito dzo vhekanywaho nga sisiteme dzine vha nga dzi ita vhege in̄we na in̄we u itela u fusha t̄hōḁea dza ATP.
- Hune ha tea u funziwa zwikili zwo tiwaho kana magudiswa o tiwaho (u ya nga ATP) nyito dza u funza izwi zwithu na dzone dzi tea u katelwa heneḁha.
- Mulaedza: Vhadededzi / vhagudisi vha tea u shumisa nyito dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE he zwa tea.

DUVHA	TSHITEḆWA	NYITO	NYITO DZO ANGANYWAHO (DZINGINYWAHO)
Musumbuluwo	U THETSHELESA NA U AMBA	Nyito dza oraḁa.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha ḁivhadze thero. • Kha vha funze maipfi a 3 a ḁivhaipfi ya thero. • Kha vha funze luimbo kana tshidade.
	MUḆWALO	U linga hu si ha fomaḁa.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha ite u linga hu si ha fomaḁa u itela u vhona arali vhagudi vha tshi kha ḁi elelwa mibvumo na maipfi e a funziwa kale. • Kha vha ri vhagudi vha Ḇwale maipfi a 10 e a t̄usiwa kha ngudo dza foniki na kha maipfimaḁowelwa. • Kha vha ite na u t̄ola muḆwalo – kuvhumbelwe kwa maḁedere, madanzi, zwikhala (mavhaka)
	U VHALA NA FONIKI	U vhalana na vhagudi THANGELAUVHALA.	<ul style="list-style-type: none"> • Thangelauvhala. • Kha vha sumbedze vhagudi zwifanyiso zwi no bva kha tshiḁori. • Kha vha ri vha ambe nga zwi no khou bvelela. • Kha vha ri vha bvumbe (u humbulela.)

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO ANGANYWAHO (DZINGINYWAHO)
Musumbuluwo	U ŊWALA	U Ŋwala na vhagudi na u Ŋwala nga maga: U PULANA NA U ITA MVETOMVETO.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha vhudze vhagudi t̄hoho ya u Ŋwala ngayo. • Kha vha vhudze vhagudi mushumo wa u Ŋwala we vhone vha vha nangela, tsumbo: <ul style="list-style-type: none"> a U ola zwifanyiso a tshi pfukisa mulaedza malugana na tshenzhelo ya ene muṅe a Ŋwala na khephusheni. b U Ŋwala fhungo l̄ithihi l̄a mafhungomaitei (nyusi) a ene muṅe kana u Ŋwala na vhagudi. c U ita mutevhe wa maipfi a tshi tevhedza ndaela, tsumbo: zwil̄iwa d U Ŋwala na u ola tshifanyiso tsha fhungo l̄ipfufhi a tshi itela u vha na mukovhe kha bugu ya kil̄asi. • Kha vha sumbedze vhagudi uri vha PULANELA hani u Ŋwala, nga u ola tshifanyiso na u dzhenisa l̄ebuṽu. • Kha vha ri vha vha fhe mihumbulo ya puṽane iyi (u Ŋwala ha tshigwada.) • Kha vha vhudze vhagudi uri vha Ŋwale puṽane dza vhone vhaṅe (a hu kopeliwi zwa muṅwe.) • Tshifhinga tshi tshi ya, kha vha Ŋwale fureme ya mvetomveto ya fhungo kha bodo, vha sumbedze vhagudi zwi itiswa hani (u Ŋwala ha tshigwada.) • Kha vha litshe fureme iyi ya mafhungo kha bodo, vha vhudze vhagudi uri vha Ŋwale fhungo l̄avho vhone vhaṅe.
	U VHALA NA FONIKI	U vhalo nga zwigwada u ya nga vhukoni 2 ZWIGWADA X MINETE YA 15 KHA TSHIŊWE NA TSHIŊWE.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha dzudze kil̄asi yoṽhe i ite nyito ya foniki kana nyito ya u vhalo (u vhalo ha vhavhili kana u vhalo ha mugudi e eṽhe.) • Kha vha vhidze tshigwada tshiṽuku tshi shume navho (tshigwada tsha vhukoni vhu no lingana.) • Kha vha vusuludze foniki na maipfimaḍowelwa vhe na tshigwada. • Kha vha ṅee tshigwada maṅwalwa (tshibveledzwa) a re kha l̄eveṽe yavho. • Kha vha thetshelese mugudi muṅwe na muṅwe a tshi vhalo e eṽhe.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Lāvuhvhili	U VHALA NA FONIKI	Kha vha funze mibvumo miswa na maipfi maswa.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha shumise phurogireme ya u ṭalukanya foniki na phurogireme ya foniki ya luambo lwavho, zwithu zwi tshi tou tevhekana (nga sisiṭeme.) • Kha vha ite nyito dzo fhambanaho dza u ṭalukanya foniki, sa, <ul style="list-style-type: none"> a U topola mibvumo mathomoni a maipfi. b U kona u fhambanya mibvumo yo fhambanaho ya u ranga na ya u fhedza. c U ṭhaḍulana ha maḷeḍere – u ṭhaḍulana ha themba kana pḷalandoṭhe dzo fhambanaho musi hu tshi vhumbiwa maipfi o fhambanaho. • Kha vha gudise vhagudi u vhala mubvumo muswa. • Kha vha vha gudise u vhala maipfi ane a shumisa uyu mubvumo muswa na mibvumo ye ya funziwa kale (maipfi a no vhalea – u dikhoudea.) • Kha vha vha sumbedze kuvhumbelwe kwa maipfi mapfufhi. • Kha vha ite nyito dzo teaho dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE.
	MUŊWALO	Kha vha funze ḷeḍere ḷiswa na maipfi maswa.	<ul style="list-style-type: none"> • Ndi muhumbulo wavhuḍi wa u ananya (metshisa) muṅwalo na fonetiki. • Kha vha gudise vhagudi kuṅwalele kwa ḷeḍere ḷe vha ḷi guda (ḷeḍere ḷiṭuku.) • Kha vha gudise vhagudi kuṅwalele kwa maipfi ane a shumisa mubvumo uyo. • Kha vha gudise vhagudi u ṅwalulula fhungo ḷipfufhi ḷine ḷa shumisa mibvumo na maipfi e vha funziwa. • Kha vha khakhulule kufarele kwa penisela kwa vhagudi, kudzulele, kuvhumbelwe kwa ḷeḍere, u sia zwikhala / mavhaka na saizi. • Kha vha ite nyito dzo teaho dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE.
	U VHALA NA FONIKI	U vhala na vhagudi U VHALA HA U RANGA.	<ul style="list-style-type: none"> • U vhala ha U ranga. • Kha vha vhalele vhagudi tshiṭori vha tshi elela na u sumbedza u nyanyuwa. • Vha ite vha tshi ima uri vha ṭalutshedze arali zwi tshi ṭoḍea. • Kha vha ambe nga u shumiswa ha maḷeḍeredanzi na zwitopo. • Kha vha ambe nga maṅwalwa, vha topole vhaanewa vhahulwane na muhumbulo muhulwane. • Kha vha vhudzise mbudziso dza tshaka dzo fhambanaho dzi no kwama maṅwalwa, hu tshi katelwa na mbudziso dza ṭhuṭhulamihumbulo.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Ľavhuvhili	U VHALA NA FONIKI	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni 2 ZWIGWADA X MINETE YA 15 KHA TSHIŊWE NA TSHIŊWE.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha dzudze kiĽasi yoŭhe i ite nyito ya foniki kana nyito ya u vhala (u vhala ha vhavhili kana u vhala ha mugudi e eŭhe.) • Kha vha vhale zwi no bva kha bugu dza u vhala kana kha Bugu ya Mishumo ya DBE. • Kha vha vhidze tshigwada tshiŭuku tshi shume navho (tshigwada tsha vhukoni vhu no lingana.) • Kha vha vusuludze foniki na maipfimaŭowelwa vhe na tshigwada. • Kha vha ņea tshigwada maņwalwa (tshibveledzwa) a re kha ĽeveĽe yavho. • Kha vha thetshelese mugudi muņwe na muņwe a tshi vhala e eŭhe.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Ľavhuraru	U THETSHELESA NA U AMBA	Nyito dza oraĽa.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha funze maipfi mararu a ŭivhaipfi ya thero. • Kha vha imbe luimbo kana vha ite tshidade. • Kha vha ite iņwe nyito ya oraĽa, sa tsumbo: <ul style="list-style-type: none"> a Mafhungomaitei (Nyusi) Kha vha ri vhagudi vhavhili vha anetshele mafhungo. b Vhutsila ha U anetshele Tshiŭori – Kha vha ri vhagudi vhoŭhe vha ŭisikele zwiŭori zwa thero dzavho vha anetshele phathinara dzavho c U a kona u topola zwipiŭa zwa tshithu tsho fhelelaho sa zwipiŭa zwa baisigira kana zwa tshimela. d U shela mulenzhe kha therisano ya kiĽasini. e U dubekanya zwifanyiso zwi no bva kha tshiŭori na u toolola tshiŭori. f U ŭalutshedza zwithu.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Ľavhuraru	U VHALA NA FONIKI	Kha vha funze mibvumo miswa na maipfi maswa.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha shumise phurogireme ya u țalukanya foniki na phurogireme ya foniki ya luambo lwavho, zwithu zwi tshi tou tevhekana (nga sisițeme.) • Kha vha ite nyito dzo fhambanaho dza u țalukanya foniki, sa, <ul style="list-style-type: none"> a U topola mibvumo mathomoni a maipfi. b U a kona u fhambanya vhukati ha mibvumo yo fhambanaho ya u ranga na ya u fhedza. c U țhađulana ha maļedere – u țhađulana ha themba kana pfalandothe dzo fhambanaho musi hu tshi vhumbiwa maipfi o fhambanaho. • Kha vha gudise vhagudi u vhala mubvumo muswa. • Kha vha vha gudise u vhala maipfi ane a shumisa uyu mubvumo muswa na mibvumo ye ya funziwa kale (maipfi a no vhalea – u dikhoudea.) • Kha vha vha sumbedze kufhațelwe kwa maipfi mapfufhi. • Kha vha ite nyito dzo teaho dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE.
	MUŊWALO	Kha vha funze ļedere ļiswa na maipfi maswa.	<ul style="list-style-type: none"> • Ndi muhumbulo wavhuđi wa u ananya (metshisa) muŋwalo na fonetiki. • Kha vha gudise vhagudi kuŋwalele kwa ļedere ļe vha ļi guda (ļedere ļițuku.) • Kha vha gudise vhagudi kuŋwalele kwa maipfi ane a shumisa mubvumo uyo. • Kha vha gudise vhagudi u ŋwalulula fhungo ļipfufhi ļine ļa shumisa mibvumo na maipfi e vha funziwa. • Kha vha khakhulule kufarele kwa penisela kwa vhagudi, kudzulele, kuvhumbelwe kwa ļedere, u sia zwikhala/mavhaka na saizi. • Kha vha ite nyito dzo teaho dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Lavhuraru	U ŊWALA	U Ŋwala na vhagudi na u Ŋwala nga maga: U ITA MVETOMVETO.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha vhudze vhagudi tsho i ne vha tea u Ŋwala nga hayo. • Kha vha vhudze vhagudi nga ha mushumo wa u Ŋwala we vhona vha nanga, tsumbo, <ul style="list-style-type: none"> a U ola zwifanyiso a tshi pfukisa mulaedza malugana na tshnzshelo ya ene muŋe a Ŋwala na khephusheni. b U Ŋwala fhungo lithihi la mafhungomaitei (nyusi) a ene muŋe kana u Ŋwala a na vhagudi. c U ita mutevhe wa maipfi a tshi tevhedza ndaela, tsumbo: zwiliwa d U Ŋwala na u ola tshifanyiso tsha fhungo lipfufhi a tshi itela u vha na mukovhe kha bugu ya kilasi. • Kha vha sumbedze vhagudi kuitele kwa MVETOMVETO dza zwine vha khou Ŋwala nga u ola tshifanyiso na u dzhenisa dziŋeibu. • Kha vha ri vhagudi vha vha ŋee mihumbulo i no do shumiswa kha pulane (u Ŋwala na vhagudi.) • Kha vha vhudze vhagudi vha fhedzise pulane dza vhona vhaŋe (a hu kopelwi zwa muŋwe.) • Tshifhinga tshi tshi ya, kha vha Ŋwale fureme ya mvetomveto ya fhungo kha bodo, vha sumbedze vhagudi shumiswa hani (u Ŋwala ha tshigwada.) • Kha vha litshe fureme iyi ya mafhungo kha bodo, vha vhudze vhagudi uri vha Ŋwale fhungo lavho vhona vhaŋe.
	U VHALA NA FONIKI	U vhalana nga zwigwada u ya nga vhukoni 2 ZWIGWADA X MINETE YA 15 KHA TSHIŊWE NA TSHIŊWE.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha dzudze kilasi yothe i ite nyito ya foniki kana nyito ya u vhalana (u vhalana ha vavhili kana u vhalana ha mugudi e the.) • Kha vha vhale zwi no bva kha bugu dza u vhalana kana kha Bugu ya Mishumo ya DBE. • Kha vha vhidze tshigwada tshituku tshi shume navho (tshigwada tsha vhukoni vhu no lingana.) • Kha vha vusuludze foniki na maipfimaḍowelwa vhe na tshigwada. • Kha vha ŋea tshigwada maŋwalwa (tshibveledzwa) a re kha levele yavho. • Kha vha thetshesele mugudi muŋwe na muŋwe a tshi vhalana e the.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Lāvhuŋa	U VHALA NA FONIKI	Nḡowenḡowe ya foniki.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha vusuludze mibvumo mivhili ye ya funziwa nga Lāvhuvhili na Lāvhuraru. • Kha vha ite nyito ya foniki na kiḡasi, sa tsumbo: <ul style="list-style-type: none"> a Kha vha vanganye / ṭanganye mibvumo i vhumbe maipfi. b Kha vha vhee maipfi e kha miṭa ya mibvumo i no fana. c Kha vha vhee maipfi e kha miṭa ya maipfi i no fana. d U fhaṭa maipfi nga mibvumo ye ya gudiwa kha miṭa mivhili ya maipfi. e U fhaṭa na u paḡula maipfi a bva mibvumomirangeli na mibvumomitevheli (ph-o -la; ph -a -la; ph - e - le) f U topola mutevhetsindo. g Kha vha ite nyito dzo teaho dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE.
	U VHALA NA FONIKI	U vhalana na vhagudi U VHALA HA VHUVHILI.	<ul style="list-style-type: none"> • U vhalana ha Vhuvhili. • Kha vha vhalele vhagudi tshiṭori vha tshi elela na u sumbedza u nyanyuwa. • Kha vha ambe nga ha tshiṭori, vha tshi topola vhaanewa vhahulwane na muhumbulo muhulwane. • Kha vha vhudzise mbudziso dza tshaka dzo fhambanaho dzi no kwama maṅwalwa, hu tshi katelwa na mbudziso dza ṭhuṭhulamihumbulo. • Kha vha ri vhagudi vha sike mbudziso dzavho vhone vhaṅe dzi no kwama tshibveledzwa / maṅwalwa, vha dzi vhudzise phathinara dzavho.
	U VHALA NA FONIKI	U vhalana nga zwigwada u ya nga vhukoni 2 ZWIGWADA X MINETE YA 15 KHA TSHIŊWE NA TSHIŊWE.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha dzudze kiḡasi yoṭhe i ite nyito ya foniki kana nyito ya u vhalana (u vhalana ha vhavhili kana u vhalana ha mugudi e eṭhe.) • Kha vha vhale zwi no bva kha bugu dza u vhalana kana kha Bugu ya Mishumo ya DBE. • Kha vha vhidze tshigwada tshiṭuku tshi shume navho (tshigwada tsha vhukoni vhu no lingana.) • Kha vha vusuludze foniki na maipfimaḡowelwa vhe na tshigwada. • Kha vha ṅea tshigwada maṅwalwa (tshibveledzwa) a re kha ḡeveḡe yavho. • Kha vha thetshesele mugudi muṅwe na muṅwe a tshi vhalana e eṭhe.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
ḲavhuḲanu	U THETSHELESA NA U AMBA	Nyito dza oraḲa.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha funze maipfi mararu a Ḳivhaipfi ya thero. • Kha vha imbe luimbo kana vha ite tshidade. • Kha vha ite iḱwe nyito ya oraḲa, sa tsumbo: <ul style="list-style-type: none"> a Kha vha vhee vhagudi kha zwigwada vha ambe nga ha tshibveledzwa, vha tshi shumisa fureme (Ndo takalela... / A tho ngo takalela... / Ndi vhona u nga tshibveledzwa itshi tsho ḱwalelwa u ... b Vhutsila ha U anetshelela Tshiḱori – Kha vha ri vhagudi vha shume nga zwigwada vha ite tshiḱori tsha thero tsha tshigwada tshoḱhe. c U a kona u topola zwipiḲa zwa tshithu tsho fhelelaho sa zwipiḲa zwa baisigira kana zwa tshimela. d U shela mulenzhe kha therisano ya kiḲasini. e U dubekanya zwifanyiso zwi no bva kha tshiḱori na u toolola tshiḱori. f U ḱalutshedza zwithu.
	U VHALA NA FONIKI	ḲdowenḲowe ya foniki.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha vusuludze mibvumo mivhili ye ya funziwa nga Ḳavhuvhili na Ḳavhuraru, na miḱwe mibvumo ye ya funziwa kha themo ino. • Kha vha ite nyito ya foniki na kiḲasi, sa tsumbo: <ul style="list-style-type: none"> a Kha vha vanganye / ḱanganye mibvumo i vhumbe maipfi. b Kha vha ḱhukhukanye maipfi a bve mibvumo c Kha vha fhaḱe maipfi vha tshi shumisa mibvumo d Kha vha paḲule maipfi a bve mibvumo. e Kha vha ḱwale mafhungo a vhone vhaḱe vha tshi shumisa maipfi a foniki. f Kha vha ite nyito dzo teaho dzi re kha Bugu ya Mishumo ya DBE.
	U VHALA NA FONIKI	U vhalo na vhagudi THEVHELAVHALA.	<ul style="list-style-type: none"> • Thevhelavhala. • Kha vha ite nyito ya u sedza tshiḱori kha ḲeveḲe ya vhudzivha, tsumbo: <ul style="list-style-type: none"> a Ḳitambwa – Kha vha vhee vhagudi nga zwigwada vha ite Ḳitambwa Ḳa tshiḱori. b Vha toolola tshiḱori na phathinara – muḱwe na muḱwe kha phathinara idzi u anetshelela tshipiḲa tsha tshiḱori nga thevhekano yone. c U nweledza – mugudi muḱwe na muḱwe u u vhudza phathinara yawe uri tshiḱori tshi amba nga ha mini nga mafhungo a 2–3. d U ola tshifanyiso nga ha tshiḱori itshi a ḱwala na khephusheni.

DUVHA	TSHITEŊWA	NYITO	NYITO DZO DZINGINYWAHO
Ḳavhuṭanu	U VHALA NA FONIKI	U vhala nga zwigwada u ya nga vhukoni 2 ZWIGWADA X MINETE YA 15 KHA TSHIŊWE NA TSHIŊWE.	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha dzudze kiḷasi yoṭhe fhasi i ite nyito ya foniki kana nyito ya u vhala (u vhala ha vhavhili kana u vhala ha mugudi e eṭhe.) • Kha vha vhale zwi no bva kha bugu dza u vhala kana kha Bugu ya Mishumo ya DBE. • Kha vha vhidze tshigwada tshiṭuku tshi shume navho (tshigwada tsha vhukoni vhu no lingana.) • Kha vha vusuludze foniki na maipfimaḍowelwa vhe na tshigwada. • Kha vha ṅea tshigwada maṅwalwa (tshibveledzwa) a re kha ḲeveḲe yavho. • Kha vha thetshesele mugudi muṅwe na muṅwe a tshi vhala e eṭhe.

Vho zwi vhona uri rothini dzo shumisiwa kha tshiteṅwa tshiṅwe na tshiṅwe? Kha vha sedze vha vhone arali ho dzhenisiwa rothini dzoṭhe:

NYITO DZA ORAḲA

Musumbuluwo: Kha vha ḍivhadze thero, vha funze ḍivhaipfi, vha funze luimbo kana tshidade.

Ḳavhuraru: Kha vha funze ḍivhaipfi, vha imbe luimbo kana vha ite tshidade, vha ite nyito iṅwe-vho.

Ḳavhuṭanu: Kha vha funze ḍivhaipfi, vha imbe luimbo kana vha ite tshidade, vha ite nyito iṅwe-vho.

FONIKI NA MUṅWALO

Musumbuluwo: Kha vha ite u linga hu si ha fomaḷa vha tshi ṭola ṅḍivho ya foniki na muṅwalo.

Ḳavhuvhili: Kha vha funze mibvumo miswa na maipfi maswa; kha vha funze kuṅwalele kwa maḲeḍere na maipfi.

Ḳavhuraru: Kha vha funze mibvumo miswa na maipfi maswa; kha vha funze kuṅwalele kwa maḲeḍere na maipfi.

Ḳavhuṅa: Kha vha ite nyito ya ṅḍowenḍowe ya u shumisa mibvumo ya foniki miswa yo funziwaho.

Ḳavhuṭanu: Kha vha ite nyito ya ṅḍowenḍowe ya u shumisa mibvumo ya foniki miswa yo funziwaho.

U VHALA NA VHAGUDI

Musumbuluwo: Thangelauvhala

Ḳavhuvhili: U vhala ha U ranga.

Ḳavhuṅa: U vhala ha Vhuvhili.

Ḳavhuṭanu: Thevhelauvhala.

Izwi zwi a pḍadza naa? Vha nga ita tshanduko ifhio?

Foniki na U vhala Ha Tshigwada Hu na U sumbiwa Nḡila

Sa mudededzi / mugudisi wa vhuimo ha muteo, vhuḡifhinduleli havho vhuhulwane ndi u vha na vhuḡanzi uri vhagudi vhoḡhe vha a kona u vhala!

Dziḡwe dza tsumbandila dzi sa konḡi dzine vha nga tevhela dza u funza foniki ndi hedzi:

- 1 Kha vha vhe na vhuḡanzi uri vha na phurogireme ya foniki yo fhelelaho, ine ya katela mibvumo yoḡhe ya luambo lwavho.**
 - Phurogireme ya Foniki ya NECT ya HL ya Tshivenḡa yo dzheniswa afho fhasi – kha vha pfe vho vhoḡholowa u i shumisa, kana vha shumise phurogireme iḡwe na iḡwe ye ya tiwa nga vundu (phurovintsi), tshitiḡiriki kana tshikolo.
- 2 Kha vha shumise phurogireme yavho ya foniki hu na u tevhkana ha zwithu (nga sisiḡeme). Kha mubvumo muḡwe na muḡwe:**
 - Kha vha vhe na vhuḡanzi uri vhagudi vha a kona u pfa mubvumo uyu, nahone vha a kona u u topola kha ipfi.
 - Kha vha funze vhagudi vhuska vhukati ha leḡere na mubvumo – uri mubvumo u vhone nga nḡila ḡe.
 - Kha vha ite nḡowenḡowe ya u vanganya mubvumo na miḡwe mibvumo vha tshi vumba maipfi.
 - Kha vha vhale maḡwalwa/zwibveledzwa zwi re na maipfi a no shumisa mubvumo uyu.
 - Tshifhinga tshoḡhe, kha vha vusuludze mibvumo yoḡhe ye ya funziwa.

Dziḡwe dza tsumbandila dzi sa konḡi dzine vha nga tevhela dza u funza u vhala ndi hedzi:

- 1 Kha vha vhekanye vhagudi kha zwigwada zwa u vhala zwa vhukoni hu no lingana.
- 2 Kha vha vhidze tshigwada tshiḡwe na tshiḡwe tshi vha vhalele luthihi nga vhege.
- 3 Kha vha thetsheselele vhavhali vha no khou kundelwa lu no swika luvhili kana luraru nga vhege.
- 4 Kha vha shumise maḡwalwa o teaho leḡeḡe – kha zwiḡwe zwigwada, vha nga tea u vha thusa nga u vusuludza mibvumo na u fhaḡa maipfi.
- 5 Musi vha tshi khou shuma na tshigwada, kha vha thetsheselele musi mugudi muḡwe na muḡwe a tshi vhala o ima nga eḡhe.
- 6 Kha vha gudise vhagudi uri vha dzulele u bula maipfi ane vha si a ḡivhe – musi mugudi a tshi swika kha ipfi liḡe a si kone u li vhala, kha vha mu thuse u li bula. Vha songo li pfuka kana vha vhidza muḡwe ḡwana uri a li vhale.
- 7 Nga tshifhinga tsha u vhala na vhagudi hu na u sumbiwa nḡila, kha vha vhee vhagudi nga phere uri vha ite nyito dza u vhala vhe nga tshavho, ngeno vhone vha tshi khou shuma na tshigwada tshiḡuku.

MULAEDZA:

- A hu na ‘manditi’ kana ‘tshilapuli’ musi vha tshi lingedza u thusa vhavhali vhane vha khou kundelwa.
- Vha tea u wana tshifhinga tsha u shuma na vhagudi avha nga muthihi nga muthihi kana vhe kha zwigwada zwiḡuku misi yoḡhe, zwi nga vha zwavhuḡi rali zwi tshi nga itiwa ḡuvha liḡwe na liḡwe.
- Vhagudi avha vha lila tshifhinga tshinzhi tsha u ita nḡowenḡowe dza nyito dza ḡhalukanyo ya mibvumo u fana na avha vhaḡwe vha re kiḡasi.
- Hoyu ndi muḡwe wa mishumo i re na khaedu khulwanesa fhedzi u dovha wa vha mushumo u re na ndeme khulu wa mudededzi/mugudisi wa pfunzo ya muteo.

Phurogireme ya NECTya Foniki: Tshivenda Luambo lwa Hayani

- Zwi na ndeme uri vha funze vhagudi mibvumo yothe ya luambo lwavho.
- Mibvumo ye ya funziwa kha phurogireme ya Foniki ya NECT yo dubekanyiwa kha mutevhe u re ngei fhasi – kha vha i shumise sa tsumbandila, vho vhofoholowa.

Kha vha vhe na nzhele:

- ATP ya Gireidi ya 1 Themo ya 2 u bula uri vhagudi vha tea u divha vhunzhi ha mibvumo ya legere lithihi i re kha alifabethe.
- Vha lingedze u vha na vhuṭanzi uri vhagudi vhavho vha a divha mibvumo iyi.

FONIKI DZA TSHIVENDA				U ṬOLA
MUBVUMO WA FONIKI	MAIPFI A NO DIKHOUDEA / VHALEA			
a				
b	b-a-b-a = baba	b-aa = baa		
e	e-b-a = eba			
m	m-a-b-a = maba	m-e-m-e = meme	m-e-m-a = mema	
o	o-m-o = omo	o-m-a = oma	o-m-b-a = omba	
f	f-e-m-a = fema	f-o-m-o = fomo	f-a-m-a = fama	
u	u-b-a = uba			
l	l-a-l-a = lala	l-u-m-a = luma	l-e-m-a = lema	
i	i-m-a = ima	i-m-e-l-a = imela	i-l-a = ila	
g	g-a-g-a = gaga	g-u-m-a = guma	g-u-l-u = gulu	
h	h-u-m-a = huma	h-u-m-i = humi	h-o-l-a = hola	
d	d-a-d-a = dada	d-a-m-u = damu	d-e-m-e = deme	
ḍ	ḍ-u-l-a = ḍula	e-ḍ-e-l-a = eḍela	ḍ-a-b-a = ḍaba	
k	k-a-l-a = kala	k-u-m-a = kuma	k-e-l-a = kela	
p	p-a-l-a = pala	p-i-m-a = pima	p-a-t-a = pata	
n	n-a-k-a = naka	n-a-n-g-a = nanga	n-i-p-i = nipi	
ṅ	ṅ-a-m-a = ṅama	ṅ-u-l-a = ṅula	ṅ-o-k-a = ṅoka	
ṇ	ṇ-a-l-a = ṇala	g-o-ṇ-o-ṇ-o = goṇoṇo	ṇ-e-n-a = ṇena	
s	s-a-s-e = sase	s-e-m-a = sema	s-i-m-a = sima	
t	t-a-t-a = tata	t-e-t-a = teta	t-o-t-a = tota	
w	w-a-w-e = wawe	w-i-n-a = wina	w-e-l-a = wela	
x	x-a-x-a-r-a = xaxara	x-o-x-o = xoxo	x-u-x-u-x-u = xuxuxu	
v	v-a-l-a = vala	v-u-l-a = vula	v-e-t-a = veta	
y	y-o-y-o = yo-yo	y-e-l-a-n-a = yelana		
z	z-i-p-i = zipi	z-i-g-i-z-a-k-a = zigizaka	z-o-z-o = zozo	

FONIKI DZA TSHIVENḂA				U ṲOLA
MUBVUMO WA FONIKI	MAIPFI A NO DIKHOUDEA / VHALEA			
r	r-e-m-a = rema	r-u-m-a = ruma	r-i-d-i-l-i = ridili	
zw	zw-e-l-a = zwela	zw-i-m-b-a = zwimba	zw-ie-n-d-a = zwienda	
bv	bv-u-m-a = bvuma	bv-i-s-a = bvisa	bv-a-n-i = bvani	
nd	nd-i-m-a = ndima	nd-e-m-e = ndeme		
ṅḁ	ṅḁ-a-l-a = ṅḁala	ṅḁ-e-vh-e = ṅḁevhe	ṅḁ-i-l-a = ṅḁila	
nt	nt-o-t-a = ntota	nt-e-n-d-a = ntenda	nt-a-m-a = ntama	
nw	m-i-nw-e = minwe	nw-i-s-a = nwisa	k-o-nw-a = konwa	
ng	ng-o-m-u = ngomu	t-a-ng-a = tanga	t-e-ng-a = tenga	
nk	nk-e-l-a = nkela	nk-u-l-a = nkula	nk-o-n-a = nkona	
vh	vh-a-l-a = vhala	vh-ea = vhea	vh-o-n-a = vhona	
dz	dz-u-l-a = dzula	dz-a-m-a = dzama	dz-i-m-a = dzima	
dw	g-o-dw-a = godwa	g-i-g-i-dw-a = gigidwa		
ḁw	g-o-ḁw-a = goḁwa	vh-a-ḁw-a = vhaḁwa	k-o-ḁw-a = koḁwa	
hw	hw-a-l-a = hwala	hw-i-vh-a = hwivha		
gw	gw-e-l-a = gwela	gw-a-l-a = gwala		
lw	lw-e-l-a = lwela	m-a-lw-a = malwa		
ṅw	a-ṅw-a = aṅwa			
pw	pw-a-Ṳ-u-l-a pwaṲula	m-a-pw-a-pw-a-l-a-l-a = mapwapwalala		
mw	mw-e-mw-e-l-a = mwemwela			
sw	sw-a-y-a = swaya	sw-i-m-a = swima	sw-e-l-a = swela	
ṅw	ṅw-a-t-a = ṅwata	ṅw-e-n-d-a = ṅwenda	ṅw-a-vh-o = ṅwavho	
Ṳw	Ṳw-e-l-a = Ṳwela	Ṳw-i-s-a = Ṳwisa	Ṳw-a = Ṳwa	
kw	kw-e-t-a = kweta	kw-a-t-a = kwata		
mb	mb-a-l-o = mbalo	mb-i-l-a = mbila	mb-u-l-a = mbula	
dy	dy-a-m-b-i-l-a = dyambila	dy-e-l-o = dyelo		
ny	ny-a-l-a = nyala	p-o-ny-a = ponya		
vh	vh-ea = vhea	vh-o-m-b-a = vhomba	vh-ia = vhia	
nz	nz-a-m-b-o = nzambo	nz-ie = nzie		
fh	fh-o-l-a = fhola	fh-a-Ṳ-a = fhaṲa	fh-i-r-a = fhira	
kh	kh-e-kh-e = khekhe	kh-u-h-u = khuhu	kh-o-kh-o = khokho	
th	th-a-th-a = thatha	th-o-l-a = thola	th-i-vh-a = thivha	
ph	ph-e-ph-o = phepho	ph-a-l-a = phala	ph-u-l-a = phula	
pf	pf-a-l-a = pfala	pf-u-m-a = pfuma	pf-e-l-a = pfela	

FONIKI DZA TSHIVENḐA				U ṲOLA
MUBVUMO WA FONIKI	MAIPFI A NO DIKHOUDEA / VHALEA			
mm	mm-e = mme	mm-b-i-dz-a = mmbidza	mm-b-u-dz-a = mmbudza	
nnd	nnd-e-m-a = nndema	nnd-u-m-a = nnduma	nnd-i-l-e-l-a = nndilela	
nndḑ	nndḑ-i-vh-a = nndḑivha	nndḑ-e-l-a = nndḑ-e-l-a	nndḑ-a = nndḑ-a	
mv	mv-u-l-a = mvula	mv-e-l-e-l-e = mvelele		
mmv	mmv-i-s-a = mmvisa	mmv-a-l-e-l-a = mmvalela		
tsh	tsh-i-k-o-l-o = tshikolo	tsh-e-n-a = tshena	tsh-o-vh-a = tshovha	
mmb	mmb-u-dz-a = mmbudza	mmb-a-n-g-i-s-e-n-i = mmbangiseni	mmb-o-n-i-s-e-n-i = mmboniseni	
ndz	ndz-u-m-b-a = ndzumba	ndz-e-m-b-a = ndzemba		
khw	khw-e-vh-a = khwevha	khw-a-l-i = khwali		
dzh	dzh-u-l-u = dzhulu	dzh-e-n-a = dzhena	dzh-ia = dzhia	
nzh	l-u-nzh-i = lunzhi	nzh-a-r-a = nzhara	g-a-nzh-e = ganzhe	
nzw	nzw-e-l-u-l-e = nzwelule	nzw-ii! = nzwii!		
nkhw	nkhw-a-l-a = nkhwala	nkhw-e-s-a = nkhwesa	nkhw-e-l-e-l-e-n-i = nkhweleleni	
pfh	pfh-e-ḡ-e = pfheḡe	pfh-a-l-a = pfhala	pfh-i-w-a = pfhiwa	
fhw	fh-u-fhw-a = fhufhwa	pfh-u-fhw-a = pfhufhwa		
nyw	Ṳ-a-n-g-a-nyw-a = Ṳanganywa	vh-e-k-a-nyw-a = vhekanywa	vh-o-fh-e-k-a-nyw-a = vhofhekanywa	
mphy	kh-o-mphy-u-th-a = khomphyutha	mphy-e = mphye		
thy	thy-e-thy-e-n-y-ea = thyethyeyea			
uu	d-uu = duu	m-uu-n-g-a = muunga	m-uu-m-b-a = muumba	
oi	l-oi-w-a = loiwa	th-oi = thoi	p-oi-dz-a = poidza	
ue	m-ue-l-o = muelo	m-ue-dz-i = muedzi	m-ue-m-b-e = muembe	
ai	m-ai-t-e-l-e = maitele	ai-n-a = aina	w-ai-n-i = waini	
eu	dz-eu-l-a = dzeula	vh-eu-l-a = vheula		
uo	m-uo-m-v-a = muomva	m-uo-k-i = muoki		
ia	m-ia-n-o = miano	s-ia-n-a = siana	vh-ia = vhia	
ou	kh-ou = khou	t-ou = tou	Ṳ-o-l-ou = Ṳolou	
ea	vh-ea = vhea	s-ea = sea	r-ea = rea	
ui	m-ui-l-a = muila	m-ui-n-g-a-m-e-l-i = muingameli		
aa	m-aa-n-ḑ-a = maanḑa	s-aa-th-u = saathu	b-aa = baa	
ae	m-ae-l-e = maele	sw-ae-l-a = swaela	M-ae-m - u = Maemu	
ḽ	ḽ-i-Ṳ-o = ḽiṲo	ḽ-e-ḽ-o = ḽeḽo	ḽ-e-l-a = ḽela	

FONIKI DZA TSHIVENDA				U ҘOLA
MUBVUMO WA FONIKI	MAIPFI A NO DIKHOUDEA / VHALEA			
tzh	tzh-e-m-a = tzhema	tzh-e-җ-a = tzhеҗa		
iu	tsh-iu-l-u = tshiulu	m-iu-m-o - = miumo	m-iu-n-g-a = miunga	
ie	s-w-ie-l-a = swiela	dzh-ie-l-a = dzhiela	tsh-ie-n-g-e = tshienge	
oo	m-b-oo! = mboo!	tsh-o-җ-oo! = tshoҗoo!		
ee	vh-ee = vhee	tsh-ee = tshee	s-ee - = see	
ii	җ-ii-vh-a = җiivha	и-ii = иii		

Muhanga wa Nzudzanyo na Ndongangudo

Nzudzanyo na Ndongangudo ya kharikhulamu i no do tevhela i shumisa rothini na nyito zwe zwa talutshedzwa ngei ntha.

DBE ATP

- Hu na Nzudzanyo na Ndongangudo dza 5 x dzi songo nwalwaho tshithu, dzine vha nga dzi shumisa kha u pulana na u londa (u thirekha) kufunzele kwa kharikhulamu kha themo.
- Arali vha tshi zwi takalela, kha vha diitele rothini na nyito dzavho vhone vhaṅe, fhedzi vha vhe na vhuṅanzi uri dzi tevhedza thoḽea dza CAPS na dza ATP.
- Vha kone u diitela Nzudzanyo na Ndongangudo dzavho vhone vhaṅe dza kufunzele kwavho kwa kharikhulamu kha Themo ya 2.

Vha elelwe, phurogireme yo dzudzanywaho ya u guda ya NECT Gireidi 1–3 Luambo lwa Hayani i a wanala na u daunuḽudiwa kha: www.nect.org.za

Thero ya 1:

Nyito	Vhege ya 1	U țola	Vhege ya 2	U țola
ORALA	DIVHAIPIFI:		DIVHAIPIFI:	
	LUIMBO/TSHIDADE:		LUIMBO/TSHIDADE:	
	NYITO DZINWE-VHO:		NYITO DZINWE-VHO:	
FONIKI	MIBVUMO:		MIBVUMO:	
	NYITO:		NYITO:	
MUNWALO	MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:		MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:	

Nyito	Vhege ya 1	U t̄ola	Vhege ya 2	U t̄ola
U VHALA NA VHAGUDI	MAÑWALWA/TSHIBVELEDZWA: MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE): NYITO YA THEVHELAUVHALA:		MAÑWALWA/TSHIBVELEDZWA: MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE): NYITO YA THEVHELAUVHALA:	
U ÑWALA	THOHO NA MUSHUMO:		THOHO NA MUSHUMO:	
GGR	NOTSI:		NOTSI:	

Thero ya 2:

Nyito	Vhege ya 1	U ɣola	Vhege ya 2	U ɣola
ORALA	DIVHAIPIFI:		DIVHAIPIFI:	
	LUIMBO/TSHIDADE:		LUIMBO/TSHIDADE:	
	NYITO DZINWE-VHO:		NYITO DZINWE-VHO:	
FONIKI	MIBVUMO:		MIBVUMO:	
	NYITO:		NYITO:	
MUNWALO	MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:		MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:	

Nyito	Vhege ya 1	U t̄ola	Vhege ya 2	U t̄ola
U VHALA NA VHAGUDI	MAṀWALWA/TSHIBVELEDZWA:		MAṀWALWA/TSHIBVELEDZWA:	
	MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):		MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):	
	NYITO YA THEVHELAUVHALA:		NYITO YA THEVHELAUVHALA:	
U ṀWALA	ṀHOHO NA MUSHUMO:		ṀHOHO NA MUSHUMO:	
GGR	NOTSI:		NOTSI:	

Thero ya 3:

Nyito	Vhege ya 1	U ɥola	Vhege ya 2	U ɥola
ORALA	DIVHAIPIFI:		DIVHAIPIFI:	
	LUIMBO/TSHIDADE:		LUIMBO/TSHIDADE:	
	NYITO DZINWE-VHO:		NYITO DZINWE-VHO:	
FONIKI	MIBVUMO:		MIBVUMO:	
	NYITO:		NYITO:	
MUNWALO	MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:		MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:	

Nyito	Vhege ya 1	U t̄ola	Vhege ya 2	U t̄ola
U VHALA NA VHAGUDI	MAṀWALWA/TSHIBVELEDZWA:		MAṀWALWA/TSHIBVELEDZWA:	
	MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):		MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):	
	NYITO YA THEVHELAUVHALA:		NYITO YA THEVHELAUVHALA:	
U ṀWALA	ṀHOHO NA MUSHUMO:		ṀHOHO NA MUSHUMO:	
GGR	NOTSI:		NOTSI:	

Thero ya 4:

Nyito	Vhege ya 1	U ɥola	Vhege ya 2	U ɥola
ORALA	DIVHAIPIFI:		DIVHAIPIFI:	
	LUIMBO/TSHIDADE:		LUIMBO/TSHIDADE:	
	NYITO DZINWE-VHO:		NYITO DZINWE-VHO:	
FONIKI	MIBVUMO:		MIBVUMO:	
	NYITO:		NYITO:	
MUNWALO	MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:		MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPIFI NA MAFHUNGO:	

Nyito	Vhege ya 1	U t̄ola	Vhege ya 2	U t̄ola
U VHALA NA VHAGUDI	MAÑWALWA/TSHIBVELEDZWA:		MAÑWALWA/TSHIBVELEDZWA:	
	MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):		MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):	
	NYITO YA THEVHELAUVHALA:		NYITO YA THEVHELAUVHALA:	
U ÑWALA	T̄HOHO NA MUSHUMO:		T̄HOHO NA MUSHUMO:	
GGR	NOTSI:		NOTSI:	

Thero ya 5:

Nyito	Vhege ya 1	U ڤola	Vhege ya 2	U ڤola
ORALA	DIVHAIPIFI:		DIVHAIPIFI:	
	LUIMBO/TSHIDADE:		LUIMBO/TSHIDADE:	
	NYITO DZINWE-VHO:		NYITO DZINWE-VHO:	
FONIKI	MIBVUMO:		MIBVUMO:	
	NYITO:		NYITO:	
MUNWALO	MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPFI NA MAFHUNGO:		MUBVUMO/MIBVUMO, MAIPFI NA MAFHUNGO:	

Nyito	Vhege ya 1	U t̄ola	Vhege ya 2	U t̄ola
U VHALA NA VHAGUDI	MAÑWALWA/TSHIBVELEDZWA:		MAÑWALWA/TSHIBVELEDZWA:	
	MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):		MBUDZISO DZA THOLOKANYONDIVHO (KUPFESESELE):	
	NYITO YA THEVHELAUVHALA:		NYITO YA THEVHELAUVHALA:	
U ÑWALA	THOHO NA MUSHUMO:		THOHO NA MUSHUMO:	
GGR	NOTSI:		NOTSI:	

Phurogireme ya U linga

U linga ha Vhugudisi

- **Mutevhemuṭoli** u no ḑo tevhela u katela zwikili zwa ndeme zwa nyaluso ya **u vhala na u ṅwala (litheresi)** zwine vhagudi vhavho vha tea u zwi konesa kha vhuimo uhu kana luṭa.
- Hezwi ndi **zwikili zwiḥulwane zwa u vhala na u ṅwala** zwine **vhagudi vhoṭhe vha tea u zwi wana** musi **Gireidi ya 3 i tshi khunyelela**.
- A huna ṅḑila ya u khauledza kana i si konḑi ya u londa ‘U linga ha Vhugudisi’, kana ‘U linga ha Fomethivi.’
- U itela u vha thusa kha u ita izwi nga ṅḑila i no vhuyedza, vha nga tama u ita zwi tevhelaho:
 - U ita **bugu ya u rekhoda u linga**, ine vha ḑo dzula vhe nayo tshifhinga tshoṭhe.
 - Bugu iyi i tea u ṅwaliwa uri TSHIPHIRI.
 - Kha vha vhe na khethekanyo ya mugudi muṅwe na muṅwe** buguni iyi.
 - Ḑuvha loṭhe, **kha vha vhe na nzhele na kushumele kwa vhagudi, vha ite notsi dza zwine vha khou zwi vhona** malugana na zwikili izwi.
- Kha vha ṭhogomele tshoṭhe **vhagudi vhane vha sa sumbedze mvelaphanda**, nahone **vha shume navho** u itela u tandulula na khaedu dzavho.

Mutevhemuṭoli: Luambo lwa Hayani lwa Vhuimo ha Muteo (FP)

ZWIKILI ZWA NDANGO (EXECUTIVE FUNCTION)	✓
Mugudi: U tevhedza mikano na zwe zwa lavhelelwa (ndavhelelo.)	
U a kona u langa nyanyuwo yawe / vhuḑipfi hawe.	
U a kona u shuma nga eṭhe.	
U a shumisana na vhaṅwe musi e kha tshigwada.	
U tou fombe kha mishumo na u i phetha nga tshifhinga tshi no ṭanganedzea.	
U a kona u elelwa na u ṭuma zwe a guda kale na zwine a khou guda zwino.	
U a kona u thoma na u fhaṭa vhushaka havhuḑi na vhaṅwe.	
U a konḑelela khaedu – tendi u kundiwa.	
U THETSHELESA NA U AMBA	✓
Mugudi: U alusa na u shumisa ḑivhaipfi ine ya endeleva u serekana (u konḑa.)	
U a tevhedza ndaela.	
U a vhudzisa mbudziso.	
U a fhindula mbudziso nga ṅḑila kwayo, a tshi shumisa mafhungo ane a endeleva u serekana (u konḑa.)	
U a shumisa zwikili zwo teaho zwa u haseledza na u davhidzana.	
U ṬALUKANYA MIBVUMO NA FONIKI	✓
Mugudi: U a ṭhukukanya maipfi a bva mibvumo yo imaho nga yoṭhe a tshi tou i bula.	
U a vanganya mibvumo a vhumba maipfi a tshi tou a bula.	

U a kona u tšalukanya na u vhala mibvumo yothe ye ya funziwa (u guda nga ha vhushaka ha legere na mubvumo.)	
U a fhaṭa na u tšhukukanya maipfi o nwalihaho a tshi shumisa mibvumo ye ya funziwa.	
U VHALA	✓
Mugudi: Tshifhinga tshoṭhe, u a lingedza u dikhoua (u bula) maipfi maswa a tshi shumisa ndivho ya legere na mubvumo.	
U a vhala zwibveledzwa (maṅwalwa) zwi re kha bammbiri la mishumo a tshi tou elela nahone a sa khakhi.	
U PFESESA	✓
<i>Kha Vhuimo ha Muteo, zwikili izwi zwi tea u fhaṭiwa musi wa U vhala na Vhagudi – musi mudededzi / mugudisi a tshi khou vhalela nṭha zwibveledzwa zwi no konḡa.</i>	
Mugudi: U sumbedza u toḡou ḡivha na dzangalelo kha zwiṭori zwa u vhala na vhagudi.	
U fhindula mbudziso dza vhuṭuṭulanyelelwa (<i>recall questions</i>) nga ngona.	
U ṭahisa mihumbulo i no pfala na u i imelela musi a tshi fhindula mbudziso ya 'ngani.'	
U a nweledza zwiwo zwihulwane zwa zwiṭori zwa u vhalela nṭha.	
U vhudza vhaṅwe ndivho kana mulaedza wa zwiṭori zwe zwa vhaliwa.	
U a kona u elelwa na u ṭuma zwiṭori zwe zwa vhaliwa kale na zwine zwa khou vhaliwa zwino.	
MUṆWALO	✓
Mugudi: U fara penisela na tsha u ṅwala nga ṅḡila yone – a tshi shumisa minwe miraru kha u fara.	
U a kona u sika maḡere e a funziwa, a songo khakhea nahone a tshi vhalea.	
U ṅwala nga luvhilo lu no ṭanganedzea – u a kona u fhedza mushumo nga tshifhinga tsho tiwaho.	
U ṆWALA	✓
Mugudi: U shumisa u ṅwala kha u bvisela mihumbulo yawe khagala (ha ṅwalululi/ha kopi.)	
U ṅwala nga eṭhe (u dzhenisa mbiluni zwiṭirathedzhi zwa u ṅwala a zwi shumisa kha u khunyeledza mishumo ya u ṅwala.)	
U shumisa ndivho yawe ya u anana ha legere na mubvumo kha u ṅwala maipfi (muṅwalo wa u ḡisikela/wa ṭhoho yawe.)	
U vhalela vhaṅwe ngae zwa a ṅwala.	

U linga ha Vhugudisi

- Vha nga **ḡiitela Mushumo wa U linga ha Fomaḡa (FAT)** wa vhone vhaṅe vha tshi tevhedza tsumbandḡila dze vha ṅewa kha **Khethekanyo ya 4 yo Vusuludzwaho ya CAPS.**
- Tshiṅwevho, hu na **sambula ya FAT ya Themo ya 2** i re **afho fhasi**. Vha nga kha ḡi shumisa FAT iyi yo tou ralo, kana vha i shandulela u i shumisa kiḡasini yavho.
- Ho dzheniswa na 'khadi ya tshikoro' ine khayo vha nga dzhenisa mvelelo dza u lingiwa ha vhagudi ha tshiteṅwa tshiṅwe na tshiṅwe tsha magudiswa.

U shumisa Rubiriki

- Rubiriki dzi re afho fhasi dzi tevhela zwiṭalusi zwiṅa zwa ḽeveḽe.
- Dzi dovha dza sumbedza tsumbandila dza u pima (u reitha) ḽeveḽe inwe na inwe.
- Zwiṅwe hafhu, maraga yo avhelwa tshiṭalusi tshiṅwe na tshiṅwe zwi tshi ya nga khethekanyo. Hezwi zwi sumbedzwa kha zwitange tsini na tshiṭalusi.
- Vha nga shumisa zwipimi izwi kha u linga vhagudi vhavho nga ṅila dzo fhambanaho, zwi tshi langwa nga vundu (phurovintsi) ḽavho kana tshiṭiriki. Sa tsumbo:
 - a Vha nga nanga u wana ḽeveḽe i re tshikati kana vhuimo wa nyito ya u linga.
 - b Kana, vha nga nanga u ta maraga dzo teaho mugudi muṅwe na muṅwe.

Tsumbo:

- a Mudededzi wa Peter vho ita luswayo lwa tshifhambano kha zwe a kona u ya nga tshieli tsho tiwaho.
- b Vha wana uri zwifhambano izwi zwo ḽalesa kha ḽEVEḽE YA 2/KHA MPIMO WA TSHIKHALA TSHA 3–4. Fhedzi-ha, u na tshikoro tshithihi tsha ḽEVEḽE YA 1/KHA MPIMO WA TSHIKHALA TSHA 1–2. Zwenezwo-ha, vha mu fha Vhuimo / **Mpimo (Rating) wa 3.**
- c U bva afho, vha rekanya tshikoro tshawe u ya nga maraga dzo teaho tshieli tsho tiwaho. U wana maraga dza 5 kha dza 14, Musi vha tshi dzi kovha nga 2, u wana maraga dza 2.5 dzine vha dzi sendedza tsini kha Vhuimo / **Mpimo (Rating) wa 3.**

RUBIRIKI	ḽEVEḽE YA 1 VHUIMO / MPIMO 1-2	ḽEVEḽE YA 2 VHUIMO / MPIMO 3-4	ḽEVEḽE YA 3 VHUIMO / MPIMO 5-6	ḽEVEḽE YA 4 VHUIMO / MPIMO 7
TSHIELI TSHA 1	Mugudi u kona u anetshelela zwipiḽa zwa tshiṭori hu si na ndunzhendunzhe zwi kha thevhekano yo khakheaho. (1–2)	Mugudi u anetshelela tshipiḽa tsha tshiṭori hu na thevhekano yone, fhedzi u dzhenisesa kana u siedza zwidodombedzwa zwinzhi. (3) ✗	Mugudi u anetshelela vhunzhi ha tshiṭori hu na thevhekano yone, fhedzi u dzhenisesa kana u siedza zwidodombedzwa zwinzhi. (5–6)	Mugudi u anetshelela tshiṭori hu na thevhekano yone, fhedzi hu na zwidodombedzwa zwo linganaho zwi no ita uri tshiṭori tshi pfale. (7)
TSHIELI TSHA 2	Mugudi u anzela u ima, a tshi timatima na u dovholola maipfi kana mafurase. (1–2)	Mugudi u a ima tshiṅwe tshifhinga, a tshi timatima na u dovholola maipfi kana mafurase. (3–4) ✗	Mugudi u anetshelela tshiṭori nga u elela, a tshi ima tshiṅwe tshifhinga, a tshi timatima kana u dovholola maipfi kana mafurase. (5–6)	Mugudi u anetshelela tshiṭori nga u elela nahone a tshi ḽifulufhela, a sa imi na u timatima kana u dovholola maipfi kana mafurase. (7)
TSHIELI TSHA 3	A hu na u shandukisa khalo kana voḽumu kha ipfi ḽawe, kana mugudi ha pfali. (1–2) ✗	Mugudi tshiṅwe tshifhinga u a shandukisa khalo kana voḽumu kha ipfi ḽawe, fhedzi a si tshifhinga tshoṭhe tshine a zwi kona. (3–4)	Mugudi u a fhambanya khalo kana voḽumu kha ipfi ḽawe musi a tshi vhala, ha swika hune zwa shumanyana. (5–6)	Mugudi u a fhambanya khalo kana voḽumu kha ipfi ḽawe musi a tshi vhala, ha swika hune zwa shuma tshoṭhe. (7)

Tshandulelo

- Kha vha shandulule maraga u bva kha 14 vha i ise kha vhuimo / mpimo (rating) wa 1–7 nga u kovha nga 2.

Ri na fulufhelo la uri tsumbandila iyi i do vha thusa

- *Zwi na ndeme uri vha elelwe uri mishumo ya u linga iyi na ngona dza u rekanya zwi tou vha nyanganyelo fhedzi kana madzinginywa.*
- *Kha vha shumise thodea dza u linga dza vundu (phurovintsi) la havho kana tshiti tsha havho.*

U linga ha Vhugudisi: Khadi ya Tshikoro						
Madzina a Vhagudi	U thetshelesa na U amba	Foniki	U vhala na U Pfesesa	Muñwalo	U ñwala	Nyangaredzo
	U thetshelesa zwiṭori na u topola muhumbulo muhulwane	U topola vhushaka ha miñwe ya mibvumo ya ḽeḽere ḽithihi (pfalandoṭhe na themba)	U vhalela nṭha zwi re buguni i re kha ḽeveḽe yawe.	U rera nga ha tshiṭori a tshi topola vhaanewa vhahulwane na muhumbulo muhulwane.	U ñwala maḽeḽere maṭuku nga ngona.	U ñwala maipfi a tshi shumisa mibvumo ye a guda. U vha na mukovhe kha mihumbulo ya tshiṭori tsha kiḽasi.
Nomboro ya Nyito ya U linga	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						

Gireidi ya 1 Themo ya 2: Nyito ya U linga ha Fomala ya Sambula

2.1: U THETSHELESA NA U AMBA / U PFESESA	
TSHIPIKWA	<ul style="list-style-type: none"> U thetshelesa zwiṭori na u topola muhumbulo muhulwane.
KUI TELE	<ul style="list-style-type: none"> Kha vha zwi ite kha themo yoṭhe nga tshifhinga tsha ngudo dza u vhala na vhagudi. Magumoni a ngudo inwe na inwe, he vha vhala tshiṭori, kha vha nange vhagudi vha si gathi uri vha vha linge (fhedzi vha songo vha vhudza.)
NYITO	<ul style="list-style-type: none"> Kha vha vhudzise mugudi muṅwe na muṅwe we a nangiwa uri a fhindule mbudziso nthii kana mbili dzi tevhelaho: <ol style="list-style-type: none"> Ni vhona u nga muhumbulo muhulwane wa tshiṭori itshi ndi ufhio? No guda mini kha tshiṭori itshi? Arali ni tshi nga anetshelela khonani yaṅu nga ha zwe zwa bvelela tshiṭorini itshi nga fhungo ḽithihi kana mavhili, ni nga mu vhudza mini. Kha vha linge mugudi muṅwe na muṅwe vha tshi shumisa rubiriki i re afho fhasi.

RUBIRIKI	LEVELE YA 1 VHUIMO / MPIMO WA 1-2	LEVELE YA 2 VHUIMO / MPIMO WA 3-4	LEVELE YA 3 VHUIMO / MPIMO WA 5-6	LEVELE YA 4 VHUIMO / MPIMO WA 7
U TOPOLA MUHUMBULO MUBULWANE WA TSHIṬORI	Mugudi ha koni u toolola tshiwo na tshithihi tsha tshiṭori nahone ha koni u topola muhumbulo muhulwane. (1)	Mugudi u a kona u toolola tshiṭori, ngeno a sa koni u topola muhumbulo muhulwane. (2)	Mugudi u a konanyana u topola muhumbulo muhulwane wa tshiṭori, fhedzi u dzhenisesa zwidombedzwa, kana a siedza mbuno khulwane. (3)	Mugudi u a kona u topola muhumbulo muhulwane nga ngona. (4)
U ELELA	Mugudi u anzela u ima, a tshi timatima na u dovhola maipfi kana mafurase. (0)	Mugudi u a ima tshiṅwe tshifhinga, a tshi timatima na u dovhola maipfi kana mafurase. (1)	Mugudi u fhindula nga u elela, fhedzi tshiṅwe tshifhinga u ita a tshi ima, a tshi timatima kana u dovhola maipfi kana mafurase. (2)	Mugudi u fhindula nga u elela nahone a tshi ḽifuluhela, a sa imi na u timatima kana u dovhola maipfi kana mafurase. (3)

2.2: FONIKI	
TSHIPIKWA	<ul style="list-style-type: none"> • U topola vhushaka vhushaka ha mibvumo ya mañwe a maļedere (pfalandothe na themba.)
KUITELE	<ul style="list-style-type: none"> • Hezwi kha vha zwi ite kha Vhege ya 8, nga tshifhinga tsha U vhala na Vhagudi Hu na U sumbiwa Nqila.
NYITO	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha dzudze vhagudi vha ite nyito ya u vhala nga vhavhili kana u ita foniki vhe kha phere. • Vhudzuloni ha u vhidza zwigwada uri zwi de tafulani yavho, kha vha vhidze vhagudi nga muthihi nga muthihi. • Kha vha vhe vhe na bammbiri li songo ñwalwaho tshithu na penisela zwi no do shumiswa nga vhagudi. • Kha vha vhidzelele mibvumo ya 4 ya ļedere ļithihi ye vha i funza kha Themo ya 2 vha ri vhagudi vha i ñwale. • Tshi tevhelaho, kha vha vhe vhe na bammbiri lo ñwalwaho mibvumo yothe ya ļedere ļithihi ye vha i funza kha Themo ya 2. Kha vha sumbe maļedere a 4 vha ri vhagudi vha bule mibvumo. • Kha vha linge mugudi muñwe na muñwe vha tshi shumisa rubiriki i re afho fhasi.

RUBIRIKI	LEVELE YA 1 VHUIMO /MPIMO WA 1-2	LEVELE YA 2 VHUIMO / MPIMO WA 3-4	LEVELE YA 3 VHUIMO / MPIMO WA 5-6	LEVELE YA 4 VHUIMO / MPIMO WA 7
U TOPOLA MIBVUMO NGA U TOU THETSHELESA	Mugudi u kona u ñwala mibvumo ya 0 kana 1 kha ya 4. (1-2)	Mugudi u kona u ñwala mibvumo ya 2 kha ya 4. (3-4)	Mugudi u kona u ñwala mibvumo ya 3 kha ya 4. (5-6)	Mugudi u kona u ñwala mibvumo ya 4 kha ya 4. (7)
U TOPOLA MIBVUMO YO TOU ÑWALIWAHO	Mugudi u kona u topola mibvumo ya 0 kana 1 nga ngona. (1-2)	Mugudi u kona u topola mibvumo ya 2 nga ngona. (3-4)	Mugudi u kona u topola mibvumo ya 3 nga ngona. (5-6)	Mugudi u kona u topola mibvumo ya 4 nga ngona. (7)

2.3: U VHALA	
TSHIPIKWA	<ul style="list-style-type: none"> U vhalela n̄tha zwi no bva buguni e kha ǀeveǀe yawe. U shumisa maipfimaḡowelwa kha u dikhouda maipfi.
KUITELE	<ul style="list-style-type: none"> Hezwi zwi nga itiwa kha Vhege ya 6 u swika kha Vhege ya 7. Hezwi kha vha zwi ite nga tshifhinga tsha U vhala nga Tshigwada Hu na U sumbiwa Nḡila.
NYITO	<ul style="list-style-type: none"> Nga tshifhinga tsha 'U vhala nga Tshigwada Hu na U sumbiwa Nḡila' kha vha vhidze muraḡo muḡwe na muḡwe wa tshigwada uri a ḡe a vha vhalele e eṡhe. Tshi tevhelaho, kha vha ri mugudi a vhalele n̄tha zwi no bva kha maḡwalwa o teaho ǀeveǀe yawe. Kha vha vhe na vhuṡanzi uri maḡwalwa aya a katela na maipfi a no vhalea (dikhoudea.) Kha vha linge vhagudi vha tshi khou shumisa rubiriki i re afho fhasi.

RUBIRIKI	ǀEVEǀE YA 1 VHUIMO / MPIMO WA 1-2	ǀEVEǀE YA 2 VHUIMO / MPIMO WA 3-4	ǀEVEǀE YA 3 VHUIMO / MPIMO WA 5-6	ǀEVEǀE YA 4 VHUIMO / MPIMO WA HA 7
U ELELA	Mugudi u anzela u tima-tima musi a tshi khou vhala, u a fhumula musi a tshi swika kha maipfi ane a si a ḡivhe kana a pfuka maipfi ane a si a ḡivhe, nahone u a dovholola maipfi na mafurase. (1-2)	Mugudi u vhala a tshi ita a tshi ima tshifhinga tshilapfu ha a tshi tima-tima. Mugudi u na 'zwickhala zwi no haka' zwine a konḡelwa u fhira khazwo. (3-4)	Mugudi u ita a tshi vhala a tshi kaṡudza mutevhetsindo. Mugudi u a konḡelwa nga maipfi magede (maḡwe maipfi) na nga / kana nga zwivhumbeo zwa mafhungo. (5-6)	Mugudi u vhala a tshi elela na u ita a tshi awela. Mugudi u a kona u ḡikhakhulula musi a tshi vhala maipfi a no konḡa na / kana zwivhumbeo zwa mafhungo. (7)
ZWIKILI ZWA U DIKHOUDA	Mugudi u ṡoḡa thikhedzo nanzhi ya foniki i no bva kha mudededzi / mugudisi uri a vhale ipfi ǀine a si ǀi ḡivhe. Mugudi u a balelwa u ṡhukhukanya maipfi a bva madungo kana mibvumo. Mugudi u ḡivha maipfimaḡowelwa / maipfimaanzi maṡukuṡuku. (1-2)	Mugudi u lingedza u shumisa foniki kha u vhala maipfi ane a si a ḡivhe fhedzi u ṡoḡa thuso ya mudededzi / mugudisi. Mugudi u a kona u ṡhukhukanya maipfi a bva madungo kana mibvumo a tshi thusiwa nga mudededzi / mugudisi. Mugudi u ḡivha maipfimaḡowelwa / maipfimaanzi a si manzhi. (3-4)	Mugudi u shumisa foniki na ṡhalusamadungo (<i>syllabification</i>) kha u bula maipfi ane a si a ḡivhe, fhedzi tshiḡwe tshifhinga u a ṡoḡa thuso ya u vanganya/ ṡanganya mibvumo ya ita ipfi. Mugudi u ḡivha maipfimaḡowelwa / maipfimaanzi manzhi. (5-6)	Mugudi u shumisa foniki na ṡhalusamadungo (<i>syllabification</i>) kha u bula maipfi ane a si a ḡivhe, nahone u a kona u vanganya/ ṡanganya mibvumo ya ita ipfi. Mugudi u ḡivha maipfimaḡowelwa / maipfimaanzi oṡhe e a funziwa manzhi. (7)

2.4: U VHALELA U PFESESA	
TSHIPIKWA	<p>U bvumba zwine tshiṭori tsha amba a tshi shumisa zwifanyiso.</p> <ul style="list-style-type: none"> • U rera nga ha tshiṭori a tshi topola vhaanewa vhahulwane na muhumbulo muhulwane.
KUITELE	<ul style="list-style-type: none"> • Hezwi zwi nga itwa tshifhinga tshiṅwe na tshiṅwe u bva kha Vhege ya 4 u swika kha Vhege ya 6 • Hezwi kha vha zwi ite musi vhagudi vho dzula vha tokomelwa vha tshi khou ita nyito ya u ṅwala.
NYITO	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha shumise tshiṭori tsha u vhalala na vhagudi tsha vhege yo fhelaho. • Kha vha dzudze kija uri i shume mushumo uyu. • Nga murahu, kha vha vhidze vhagudi nga muthihi nga muthihi vha de desikeni yavho vha fhedzise u lingiwa. • Kha ri vhudzise mugudi muṅwe na muṅwe mbudziso dzi tevhelaho: <ul style="list-style-type: none"> Vhaanewa vhahulwane 1 Ndi vhafhio vhaanewa vhahulwane tshiṭorini itshi? 2 Madzina avho ndi afhio? Muhumbulo muhulwane 1 Arali ni tshi nga anetshela khonani yaṅu nga ha zwe zwa bvelela tshiṭorini itshi nga fhungo lithihi kana mavhili, ni nga mu vhudza mini. 2 No guda mini kha tshiṭori itshi? U bvumba/ U humbulela 1 Tshi tevhelaho, kha vha sumbedze vhagudi zwifanyiso zwi no bva kha tshiṭori tshine a vha athu u tshi pfa. 2 Zwino, kha vha ri vhagudi vha vha vhudze uri vha vhona u nga ho bvelela mini kha tshiṭori, nge vha sedza zwifanyiso. • Kha vha linge mugudi muṅwe na muṅwe vha tshi shumisa rubiriki i re afho fhasi.

RUBIRIKI	LEVELE YA 1 VHUIMO / MPIMO WA 1-2	LEVELE YA 2 VHUIMO / MPIMO WA 3-4	LEVELE YA 3 VHUIMO / MPIMO WA 5-6	LEVELE YA 4 VHUIMO / MPIMO WA HA 7
VHAANEWA VHAHULWANE	Mugudi u a konḁelwa nga u topola muanewa muhulwane a sa thusiwi. (1)	Mugudi u a kona u topola muḁwe wa vhaanewa vhahulwane nga eḁhe. (2)	Mugudi u a kona u topola vhaanewa vhahulwane nga ngona fhedzi ha koni u elelwa madzina avho oḁhe. (3)	Mugudi u a kona u topola vhaanewa vhahulwane nahone u a kona u elelwa madzina avho. (4)
MUHUMBULO MUHULWANE	Mugudi u a toolola tshiḁori kana tshipiḁa tshatsho. (1-2)	Mugudi u a kona u topola muhumbulo muhulwane fhedzi u dzhenisa na zwidombedzwa zwi si na mushumo kana a siedza mbuno khulwane. (3-4)	Mugudi u a kona u topola muhumbulo muhulwane. Mugudi i a kundelwa u ḁlutshedza uri o guda mini kha tshiḁori nga ḁila i no pfala. (5-6)	Mugudi u a kona u topola muhumbulo muhulwane. nahone u a kona u ḁlutshedza uri o guda mini kha tshiḁori nga ḁila i no pfala. (7)
U BVUMBA / U HUMBULELA	Mugudi u a kundelwa u humbulela nga ngona nga ha tshiḁori. (0)	Mugudi u a kona u humbulela zwiḁukuḁuku nga ha tshiḁori fhedzi a songo khakha. (1)	Mugudi u kona u humbulela a songo khakhesa nahone a tshi bula zwidombedzwa nga ha tshiḁori. (2)	Mugudi u kona u tshoḁhe humbulela hu re na tsivhudzo nahone a tshi bula zwidombedzwa nga ha tshiḁori. (3)

2.5: MUÑWALO	
TSHIPIKWA	<ul style="list-style-type: none"> • U ñwala maḷedere maḷuku nga ngona.
KUI TELE	<ul style="list-style-type: none"> • Musi themo i tshi swika magumoni, kha vha kuvhanganye bugu dza muñwalo dza vhagudi.
NYITO	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha lavhelese bugu dza vhagudi vha tshi dodombedza mvelaphanḁa i re hone kha muñwalo siani ḷa kuvhumbelwe kwa maḷedere, zwickhala (u thalanganya) na luvhilo (vhagudi vha a kona u fhedza nyito dza muñwalo nga tshifhinga tshe vha ḽewa?) • Kha vha ite na u vhea ḷiṭo kha vhagudi musu wa ngudo dza muñwalo, vha ṭole bugu dzavho dza u ñwalela vha tshi itela u vhona mvelaphanḁa na khaedu dzi re hone. • Kha vha pime muñwalo wa mugudi muñwe na muñwe vha tshi shumisa rubiriki i re afho fhasi.

RUBIRIKI	LEVELE YA 1 VHUIMO / MPIMO WA 1–2	LEVELE YA 2 VHUIMO / MPIMO WA 3–4	LEVELE YA 3 VHUIMO / MPIMO WA 5–6	LEVELE YA 4 VHUIMO / MPIMO WA HA 7
MBONO DZA U ANGAREDZA DZA MUÑWALO	Hu na vhukhaxhi vhunzhi malugana na kuvhumbelwe kwa maḷedere, zwickhala vhukati ha maipfi, na u shumisa saidzi i no fana ya maḷedere. Mugudi u ñwala nga u ongolowa. (1–2)	Hu na vhukhaxhi hu si gathi vhunzhi malugana na kuvhumbelwe kwa maḷedere, zwickhala vhukati ha maipfi, na u shumisa saidzi i no fana ya maḷedere. Mugudi u ñwala nga u ongolowa. (3–4)	Mugudi u vhumba maḷedere nga ngona. Zwickhala zwi re vhukati ha maipfi ndi zwone nahone maḷedere a anzela u vha a saizi i no lingana. Mugudi a nga khwiṇisa u ñwala nga luvhilo kana nga vhudele. (5–6)	Mugudi u vhumba maḷedere nga ngona. Zwickhala zwi re vhukati ha maipfi ndi zwone nahone maḷedere a anzela u vha a saizi i no lingana. Mugudi u ñwala nga vhudele na nga luvhilo lwavhuḁi. (7)

2.6: U N̄WALA	
TSHIPIKWA	<ul style="list-style-type: none"> • U ola tshifanyiso a tshi pfukisa mulaedza. • U n̄wala maipfi a tshi shumisa mibvumo ye a guda. • U vha na mukovhe kha mihumbulo ya tshitori tsha kilasi.
KUI TELE	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha zwi ite vha tshi shumisa ngudo ya muñwalo Vhege ya 7 kana Vhege 8.
NYITO	<ul style="list-style-type: none"> • Kha vha ite ngudo ya u n̄wala i no t̄oda vhagudi vha tshi ola tshifanyiso tshi no pfukisa mulaedza wavho vhone vhañe – zwi songo vha zwo kopiwaho zwi tshi bva kha zwa mudededzi, tsumbo:; zwithu zwine nda takalela u ita. • U bva afho, kha vha ñee vhagudi ndaela ya u kopolola fureme ya khephusheni pfufhi i tshi bva kha bodo, khathihi na u n̄wala ipfi lithihi la khephusheni, sa tsumbo: Ndi takalela u _____. Ndi zwi takalela ngauri... • Kha vha kuvhanganye bugu dza vhagudi nga murahu ha saikiji ya u n̄wala. • Kha linge zwe mugudi muñwe na muñwe a n̄wala vha tshi shumisa rubiriki i re afho fhasi.

RUBIRIKI	LEVELE YA 1 VHUIMO / MPIMO WA 1-2	LEVELE YA 2 VHUIMO / MPIMO WA 3-4	LEVELE YA 3 VHUIMO / MPIMO WA 5-6	LEVELE YA 4 VHUIMO / MPIMO WA HA 7
TSHIFANYISO: ZWI PFESESEA NA ZWA ENE MUÑE	Tshifanyiso itshi tshi a konḡa u pfeesea, kana a si tshawe ene muñe – o kopolola tsumbo ya mudededzi. (1)	Tshifanyiso itshi tshi a pfeesea nahone ndi tshawe ene muñe naho hu na hune tsha yelana na tsumbo. (2)	Tshifanyiso tshi a leluwa u tshi pfeesea, ndi tshawe ene muñe nahone tshi bva khae. (3)	Tshifanyiso tshi a leluwa u tshi pfeesea ndi tshawe ene muñe nahone tshi bva khae nahone tshi na vhutsila ngomu. (4)
U N̄WALA	Mugudi ha koni u ḡadza fureme ya u n̄wala. Mugudi ha lingedzi u n̄wala maipfi nga eḡhe a tshi shumisa nḡivho ya mibvumo nahone u t̄oda thuso i no vhone i no bva kha mudededzi. (1-2)	Mugudi u anzela u kona u ḡadza fureme ya u n̄wala. Mugudi u a lingedza u n̄wala mañwe a maipfi nga eḡhe a tshi shumisa nḡivho ya mibvumo, fhedzi u kha ḡi t̄oda thuso i no bva kha mudededzi. (3-4)	Mugudi u a kona u ḡadza fureme ya u n̄wala. Mugudi u a lingedza u n̄wala mañwe a maipfi nga eḡhe a tshi shumisa nḡivho ya mibvumo, fhedzi u kha ḡi t̄oda thuso i no bva kha mudededzi. (5-6)	Mugudi u a kona u ḡadza fureme ya u n̄wala. Mugudi u n̄wala maipfi manzhi nga eḡhe a tshi shumisa nḡivho ya mibvumo. (7)
MIHUMBULO NGA HA U N̄WALA NA VHAGUDI	Mugudi ha anzeli u ḡahisa mihumbulo ya mukovhe musi wa u n̄wala na vhagudi, naho u tou humbelwa. (0)	Tshin̄we tshifhinga mugudi u a ḡahisa mihumbulo ya mukovhe musi wa u n̄wala na vhagudi, naho i tshi nga vha i si yawe. (1)	Kanzhi, mugudi u a ḡahisa mihumbulo ya mukovhe musi wa u n̄wala na vhagudi, naho i tshi nga vha i si yawe. (2)	Kanzhi, mugudi u a ḡahisa mihumbulo ya mukovhe musi wa u n̄wala na vhagudi, naho i vha i yawe na u takadza i tshi takadza. (3)

